

Slobodan Bjelajac

Odsjek za sociologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

UDK 316.334.55/.56:796.035-057.874

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 15.09.2006.

UČENICI I SPORT: KOMPARATIVNA ANALIZA OBALNOG, ZAGORSKOG I OTOČKOG PODRUČJA ŽUPANIJE SPLITSKO-DALMATINSKE

Sažetak

U tekstu se nudi dio rezultata istraživanja provedenog među učenicima srednjih škola Splitsko-dalmatinske županije 2004. i 2005. godine o položaju sporta u slobodnom vremenu.

Rezultati istraživanja pokazuju kako je sport jedna od značajnih, ali ne i najznačajnijih aktivnosti učenika (tek je na četvrtom, a posjećivanje sportskih priredbi na osmom mjestu).

Položaj sporta u provođenju slobodnog vremena učenika bitno se razlikuje među različitim područjima Županije (obala, otoci i Zagora). Dok sportske aktivnosti zauzimaju najviše mjesto u Zagori (nalaze se na drugom, a posjeti sportskim priredbama na trećem mjestu) na obali se nalazi na petom, odnosno šestom mjestu, a na otocima na devetom, odnosno jedanaestom mjestu.

Postoje i razlike u pogledu najdražeg sporta kod učenika različitih područja Županije. Iako je nogomet najdraži sport u svim područjima, dva puta je veći postotak ispitanika na otocima koji su naveli nogomet kao najdraži sport nego na obali i u Zagori. Iza nogometa na obali slijedi košarka, a u Zagori atletika.

Rezultati ukazuju na zaključak potrebe diferencirane politike prema sportu u različitim područjima Županije.

Ključne riječi: *obala, otoci, sport, učenici/ce, Zagora.*

Uvod

Ovaj tekst je nastavak prethodno objavljenog teksta (Bjelajac, 2005)¹. Prethodni tekst analizira odnos učenika i sporta u gradu Splitu, kao i odnos prema predmetu Tjelesna i zdravstvena kultura u splitskim školama. Ovaj tekst analizira isti takav

¹ Dugujem zahvalu poglavarstvu grada Splita i Županije splitsko-dalmatinske na donacijama koje su pomogle izvođenju ovog istraživanja.

odnos u usporedbi učenika iz tri dalmatinske regije: obale, Zagore i otoka. Imajući to u vidu, uvodne napomene i istraživačke metode su iste kao i u prethodnom istraživanju. Jedina razlika je u definiranju hipoteza.

Temeljna hipoteza ovoga teksta jest postojanje značajnih razlika u pogledu uvjeta realizacije Tjelesne i zdravstvene kulture, kao i postojanje značajnih razlika u odnosu između učenika i sporta općenito između ova tri područja: obalnog, zagorskog i otočkog.

I ovo su istraživanje kao anketari i obrađivači izveli studenti treće godine Kineziologije pri Fakultetu prirodoslovno-matematičkih znanosti i Kineziologije, a u okviru svojih seminarskih obveza, na čemu im se zahvaljujem. Istraživanje je izvršeno metodom anketiranja učenika srednjih škola na uzorku od 648 učenika s upitnikom od 64 pitanja. Upitnik se samo nešto malo razlikovao od upitnika ponuđenog splitskim srednjoškolcima pa je većinu odgovora na pitanja moguće uspoređivati s odgovorima splitskih đaka. Najveći uzorak je u obalnom i zagorskom (421, odnosno 197 učenika), a najmanji u otočkom području (30 učenika). Uzorak učenika u Splitu imao je 247 učenika koji su pridodani uzorku obalnog područja, što je sasvim logično jer je Split i najveći grad u kojemu živi nešto malo manje od polovine stanovnika Županije.

Podaci su obrađeni u SPSS-u, a grafikoni izrađeni u Excelu.

Spomenute razlike su povezane s nejednakostima među spomenutim regijama u razini ekonomskog razvoja, kao i sportske opreme. Očekuje se da će učenici s obalnog područja imati bolje uvjete od zagorskog područja. Specifični uvjeti na otocima (izolacija, mali broj učenika, tradicionalna razvojna zaostalost dijela otočkog prostora koja je u zadnje vrijeme rezultirala porastom standarda zahvaljujući razvoju turizma, utjecat će na niži standard života nego u obalnom području (Bjelajac, 2003).

Analiza

Iz koeficijentata kontingencije (C-koeficijent) tabele br. 1 očito je da postoji vrlo velika povezanost između provođenja slobodnog vremena i područja u kojemu učenici žive, odnosno idu u školu. Tako C-koeficijent koji se kreće od 0,248 do 0,432 indicira izrazitu povezanost između područja i provođenja slobodnog vremena².

Učenici srednjih škola u regiji se u slobodnom vremenu najčešće druže s prijateljima, iza čega slijede rad na računalu, odlazak u kafiće, gledanje TV-a, a tek na petom mjestu je bavljenje sportom (55% odgovora), iza čega slijedi odlazak na sportske priredbe (52% odgovora). Ovaj se podatak slaže s podatkom dobivenim u istraživanju sportske publike prema kojem veliki broj i organizirane i neorganizirane publike na nogometnim stadionima čine učenici srednjih škola (Bjelajac, 2005a). Iz

2 Maksimum koeficijenta kontingencije za tablicu s tri kolone jest 0,82 što znači da je prikazani koeficijent kontingencije od 30% do 50% maksimalnoga. Ova je kalkulacija izrađena po formuli $\sqrt{n - 1/n}$, gdje je n broj stupaca (Škara-Vidojević, 1963:225)

naredne tabele očit je raspored provođenja slobodnog vremena, s tim što je jedino potrebno naglasiti to da oko 1/5 učenika izjavljuje kako nema slobodnog vremena.

I pored toga što je veliki dio uzorka sastavljen od učenika u Splitu, postoje stanovite razlike u provođenju slobodnog vremena između učenika u Splitu i učenika u regiji. Dok je i kod splitskih učenika druženje s prijateljima na prvom mjestu, kod učenika regije je postotak takvih odgovora izraženiji (74%:63%). Isto tako, razlike koje postoje u odnosu prema sportu su također vrlo značajne, jer učenici regije kao cjeline u većoj se mjeri bave sportom nego učenici Splita (55%:42%), kao što učenici s područja Županije u cijelosti u većoj mjeri od učenika Splita posjećuju sportske priredbe (52%:28%).

Općenito gledano, učenici Županije kao cjeline potpunije provode svoje slobodno vrijeme od učenika Splita pa čak i što se tiče posjećivanja muzeja, galerija i izložbi što je i kod jednoga i kod drugoga uzorka najmanje izraženo.

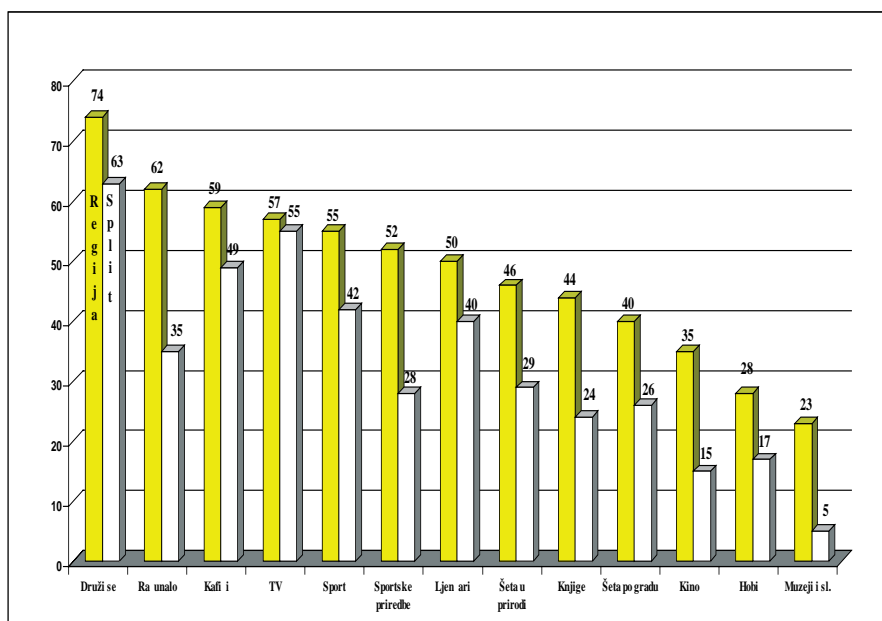
Iz tabele 1 očito je da su najveće razlike među područjima regije primijećene u pogledu šetnje po gradu i bavljenja hobbijem, a najmanje u pogledu druženja s prijateljima i gledanja TV-a. Također su vrlo velike razlike u pogledu bavljenja sportom i odlaska na sportske priredbe. Tako, dok je u Zagori čak 74% učenika izjavilo kako se u slobodnom vremenu bavi sportom (sport je u Zagori na drugom mjestu), u obalnom pojasu 50% učenika izjavljuje kako se u slobodnom vremenu bavi sportom (sport je u obalnom pojasu tek na šestom mjestu), a na otocima se sportom bavi u slobodnom vremenu samo 17% učenika (sport je na otocima tek na 12 mjestu). Slični su odgovori dobiveni i kod pitanja o posjećivanju sportskih priredbi.



Slika 1. Regionalna podjela na obalu, Zagoru i otoke.

Na pitanje: „Kakva je po tvom mišljenju TZK?“ učenici s različitih područja različito odgovaraju, što pokazuje vrlo visok C-koeficijent od 0,308. Tako, dok učenici s obalnog područja u najvećoj mjeri smatraju kako je TZK važniji od drugih predmeta u školi (51 odgovora), učenici iz Zagore, a pogotovo učenici s otoka ne pridaju tome predmetu isti značaj. Oni se 2-3 puta manje opredjeljuju za tu vrstu odgovora, ali je postotak onih koji smatraju da je manje značajan od drugih predmeta na otocima gotovo četiri puta, a u Zagori gotovo dva puta veći nego na obali.

Analogno tome, na obali je daleko izraženiji postotak učenika koji vole TZK nego u Zagori, a pogotovo nego na otocima. Zato je najveći postotak učenika koji bi povećali broj sati TZK na obali (55%), dok je najmanji u Zagori (38%), a na otocima 49%.



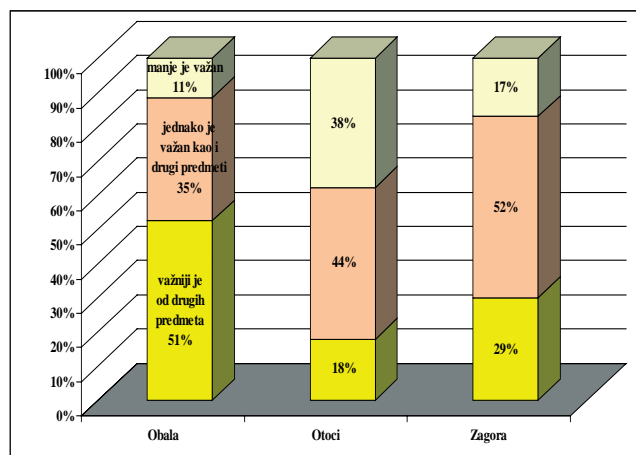
Slika 2. Provođenje slobodnog vremena u Regiji i gradu Splitu (u %)

Najviše problema s TZK imaju učenici na otocima, pri čemu je najveći postotak onih koji izjavljuju da je problem loša dvorana i oprema (čak 73%), dok se učenici obalnog i zagorskog područja gotovo isto izjašnjavaju (oko 40% ukazuje na lošu dvoranu i opremu, oko 20% na održavanje higijene, a od 5-8% na lošu organizaciju sata. Zanimljivo je da učenici obalnog pojasa ukazuju i na problem održavanja TZK u drugoj smjeni dok to nije slučaj kod ostalih predmeta (oko 14% odgovora).

Ono što učenicima nedostaje u Zagori i na otocima, nastoji se kompenzirati različitim drugim aktivnostima povezanim s TZK. Tako je u Zagori, a pogotovo na otocima daleko više izborne nastave nego u obalnom području, kao što je veći i postotak učenika koji izjavljuju kako se u okviru TZK organiziraju izleti u prirodu, posjeti sportskim manifestacijama i klubovima. Za razliku od toga, broj odgovora koji indiciraju postojanje različitih sportskih natjecanja u školi je relativno izraženiji u obalnom pojasu i u Zagori nego na otocima gdje takvih natjecanja i nema.

Tabela 1. Način provođenja slobodnog vremena učenika po područjima

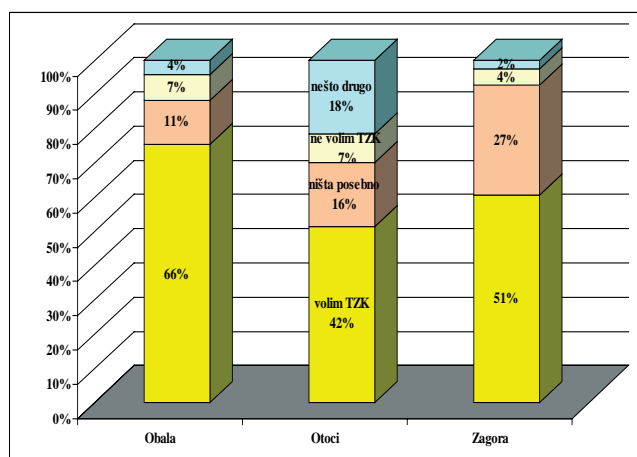
	Obala %	Rang	Otoci %	Rang	Zagora %	Rang	C-koeficij.	Rang
Šetnja po gradu	38	10	40	9	47	9	0,432	1
Bavi se hobbijem	25	12	43	8	30	14	0,402	2
Rad na računalu	56	4	87	1	69	4	0,396	3
Čita knjige	42	9	70	3	46	10	0,386	4
Ide na sportske priredbe	44	7	30	10	73	3	0,375	5
Bavi se sportom	50	6	17	12	74	2	0,374	6
muzeje, galerije, izložbe	19	13	-	13	37	12	0,360	7
Ide u kino	33	11	43	7	37	11	0,352	8
Ljenčari	51	5	23	11	53	6	0,346	9
Ide u kafiće	58	3	53	5	63	5	0,335	10
Šetnja po prirodi	42	8	57	4	52	7	0,324	11
Druži se s prijateljima	18	14	-	14	33	13	0,313	12
Gleda TV	73	1	83	2	76	1	0,257	13
Nema slobodnog vremena	61	2	47	6	50	8	0,248	14



Slika 3 Odgovori na pitanje „Kakva je po tvom mišljenju TZK?“ (C= 0,308)

Tabela 2. Što ti je najveći problem kod TZK? (u %)

C = 0,322	Obala	Otoci	Zagora
LOŠA DVORANA I OPREMA	41	73	43
Održavanje higijene	17	7	19
Loša organizacija sata	8	3	5
Što nije u smjeni	14	3	1
Nešto drugo	10		21
Nema problema	10	13	6



Slika 4. Koja tvrdnja najbolje opisuje tvoj odnos prema TZK? (C=0,355)

Tabela 3. U okviru nastave TZK u školi se organiziraju sljedeće aktivnosti (u %):

	Obala	Otoci	Zagora
Izborna nastava	26	85	48
IZLETI U PRIRODU	16	40	50
POSJETI SPORTSKIM MANIFESTACIJAMA	4	47	11
POSJETI SPORTSKIM KLUBOVIMA	2	7	11
ŠKOLSKA NATJECANJA	44	-	38

Postoje razlike između tri regionalna područja i u pogledu pohađanja izborne nastave iz TZK. Tako, dok učenici s otoka tvrde kako ne pohađaju takvu nastavu, učenici obalnog i zagorskog dijela Županije gotovo je u podjednakoj mjeri pohađaju (16-18% odgovora), a od 10 do 20% učenika tvrdi kako se takva nastava u njihovoj školi ne organizira.

Najveći broj učenika s obalnog pojasa pohađa izbornu nastavu iz košarke (38%) pa iz nogometa (28%) i rukometa (23%), dok je iz Zagore najveći broj učenika odgovorio kako se

u izbornoj nastavi bavi nogometom (48%) pa košarkom (33%). Vrlo je mali broj učenika koji izjavljuju kako se bave rukometom i atletikom (samo nekoliko postotaka u svakom području), pri čemu nema značajnih razlika između obalnoga i zagorskoga pojasa Županije (odbojkom se bavi samo 9% učenika obale i 10% učenika Zagore, a atletikom samo 2% učenika s obale i 3% učenika iz Zagore).

Postoje značajne razlike među različitim područjima i u pogledu razloga nepohađanja izborne nastave iz TZK. Tako, učenici s otoka izjavljuju kako bi ih to dodatno opteretilo (čak 83% odgovora), što se kao razlog u obalnom i zagorskom pojasu javlja vrlo rijetko. Dok se u Zagori najčešće javlja odgovor „ne organizira se iz željenog sporta”, kod učenika s obalnog pojasa se podjednako javljaju odgovori tipa: „bavim se sportom izvan škole” (zanimljivo je da se i u Zagori ovaj tip odgovora javlja s istom relativnom frekvencijom) i „neki drugi razlozi”.

Što se tiče odgovora na pitanja „*Neki smatraju kako se sport može uzeti kao jedan od načina borbe protiv narkomanije. Što ti misliš o tome?*”, „*Slážeš li se sa stavom da bavljenje sportom pridonosi očuvanju zdravlja?*”, „*Koja bi tvrdnja, prema tvom mišljenju, najbolje određivala sport?*” i „*Baviš li se nekim sportom?*” nema značajnijih razlika između različitih područja (C-koeficijent se kreće od 0,200 do 0,260). Velika većina učenika iz sva tri područja prihvaća stav kako se sportom može boriti protiv narkomanije (u prosjeku 46% odgovora), kao i stav da se sport može definirati krilaticom „u zdravom tijelu, zdrav duh” (u prosjeku 47% odgovora) pa se zato najveći broj učenika u sva tri područja bavi nekim sportom (u prosjeku oko 86% učenika se ili bavi ili se nekad bavio sportom). Razlike su, međutim, vrlo značajne kod nekih drugih pitanja gdje su koeficijenti vrlo visoki.

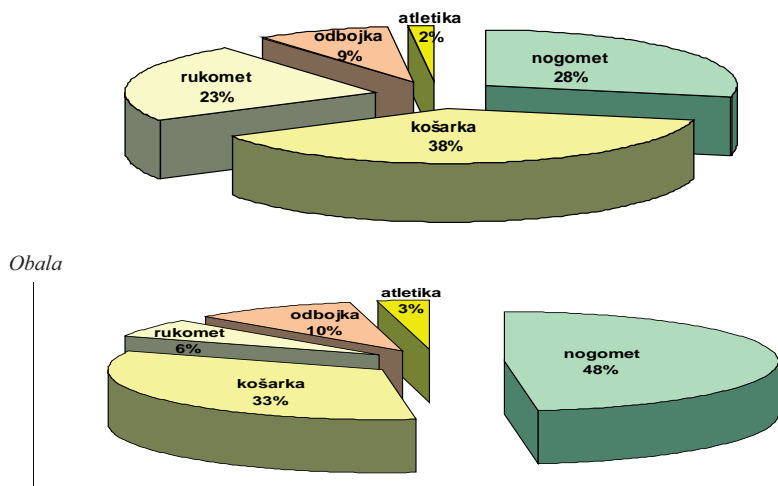
Tako, dok 90% učenika s otoka smatra kako su sportovi poput padobranstva, ronjenja, slobodnog penjanja i sl. rizični, kod učenika na obali i u Zagori samo 29%, odnosno 38% odgovora ukazuje na takav stav. Zato i u jednom i u drugom području učenici velikim dijelom smatraju kako su to uzbuđljivi, nesvakidašnji i nezaboravni sportovi. Slične su tome i razlike u stavu o sportovima kao što je *ultimate fight*. Dok se učenicima s otoka uglavnom takvi sportovi ne dopadaju (71% odgovora), na obalnom i u zagorskom području je samo 24-33% takvih odgovora, dok su najčešći odgovori „*volim ih gledati jer su uzbuđljivi i napeti*” (36-43% odgovora), što ipak indicira određenu dozu agresivnosti kod učenika ovih područja.

Postoje, međutim, vrlo značajne razlike među područjima u pogledu najpopularnijeg sportaša i sportašice, bavljenja određenim sportom i navođenjem sporta koji je učenicima najdraži.

Tako, dok najveći broj učenika s otoka smatra kako je najpopularniji sportaš Goran Ivanišević, dva i pol do tri puta je manji postotak takvih na obali i u Zagori. U tim se područjima također ističu Ronaldinho, a u obalnom području i golman Hajduka Stipe Pletikosa. Isto tako, dok je na otocima najpopularnija sportašica Janica Kostelić, gotovo je dva puta manji

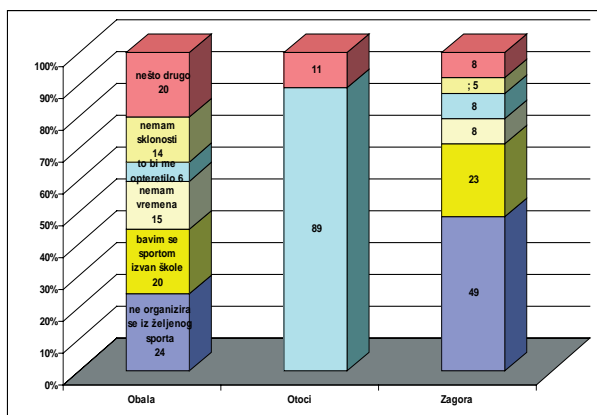
postotak učenika s obale i iz Zagore koji navode našu „Snježnu Kraljicu” kao najpopularniju. Dok se na obali još ističe Blanka Vlašić kao podjednako popularna kao i Janica, u Zagori je tri puta, a na otocima dva puta manji postotak onih koji su izabrali našu popularnu atletičarku.

Slika 5. Izborna nastava iz TZK na obali i u Zagori



Zagora

I konačno, iako nema značajnih razlika među područjima u tome bave li se nekim sportom, razlike su vrlo značajne u pogledu sporta kojim se bave i sporta koji im je najdraži. Tako, dok se učenici s otoka najviše bave odbojkom i rukometom, iako im je najdraži sport nogomet i to više nego dva puta izraženije nego na obali i u Zagori.



Slika 6. Razlozi nepohađanja izborne nastave iz TZK po područjima (u %)

Tabela 4. Najpopularniji sportaš po područjima (u %)

C=0,365	G. Ivanišević	Ronaldinho	M. Filipović	S. Pletikosa	N. Kranjčar	Ostali
Obala	30	12	6	23	5	17
Otoci	73	10	7		10	
Zagora	22	15	6	5	11	35

Tabela 5. Najpopularnija sportašica po područjima (u %)

C=0,368	J. Kostelić	A. Kurnikova	B. Jelić	B. Vlašić	S. Williams	Ostali	b.o.
Obala	24	10	6	22	5	9	24
Otoci	40	10		10	7	3	30
Zagora	24	4	3	7	5	10	48

I dok se učenici zagorskog područja najviše bave nogometom i košarkom, učenici s obalnog područja se gotovo podjednako bave svim navedenim sportovima (vidi tabelu br. 7). Istovremeno, učenici obalnoga i zagorskoga područja izjavljuju kako im je najdraži sport nogomet u obalnom području se osim nogometa s visokim frekvencijama javlja još i košarka, a u Zagori atletika.

Tabela 6. Najdraži sport po područjima (u %)

C = 0,387	Obala	Otoci	Zagora
nogomet	37	63	29
košarka	25	10	7
rukomet	7	13	5
odbojka	11	-	8
atletika	4	7	22
vaterpolo	2	-	8
tenis	2	7	3
ostali sportovi	7		14
b.o.	5		4

Tabela 7. Kojim se sportom baviš? (u %)

C=0,359	Obala	Otoci	Zagora
nogomet	19	-	33
košarka	18	-	21
rukomet	13	40	10
odbojka	17	60	18
Ostali sportovi	22		11
b.o.	12		7

Zaključci

Ako bismo pokušali izvesti neke zaključke iz ovih analiza sličnosti i razlika učenika različitih područja, mogli bismo reći kako u nekim faktorima postoje izrazite sličnosti među učenicima različitih područja, ali kod nekih drugih odgovora postoje izrazite razlike u odgovorima koje su uvjetovane ne samo razlikama u uvjetima života (vrsta djelatnosti koja je dominantna u području, visina realizacije nacionalnog dohotka, postojanje određenih sportskih objekata i sadržaja i sl.), već i razlikama u organizaciji sportske djelatnosti, pogotovo u razlikama u školskim uvjetima njihove realizacije, o čemu je bilo riječi u poglavlju o sportu i ljudskim zajednicama.

Tako je analiza ukazala na postojanje značajnih razlika među različitim područjima (obala, otoci, Zagora) u pogledu uvjeta realizacije TZK, u pogledu pohađanja izborne nastave iz TZK i u odnosu učenika prema sportu. Učenici s obalnog područja s obzirom na bolje uvjete koje imaju u većoj se mjeri bave sportom od učenika zagorskog i otočkog područja pa sport igra značajniju ulogu u provođenju slobodnog vremena nego što je to slučaj u Zagori i na otocima.

Analiza je također pokazala kako nema značajnijih razlika među različitim područjima u pogledu odnosa sporta prema ovisnostima (narkomanija), odnosa sporta prema zdravlju („*U zdravom tijelu, zdrav duh*”), definicije samoga pojma „sport” i bavljenja nekim sportom.

Literatura

- Bjelajac, S. (1990) Socijalne karakteristike košarkaške publike u Splitu, *Sociološki pregled*, 24 (1-4): 91-101.
- Bjelajac, S. (2003) Nastanak i razvoj kineziološke sociologije u Hrvatskoj. U: *Zbornik radova Fakulteta prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja Sveučilišta u Splitu*, Split, str. 125-143.
- Bjelajac, S. (2003) Sociodemografske karakteristike Splitsko-dalmatinske županije početkom devedesetih. U: *Zbornik radova fakulteta Prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja Sveučilišta u Splitu*, Split, str. 93-124.
- Bjelajac, S. (2005a) Socijalna struktura nogometne publike u Splitu. U: *Zbornik radova fakulteta prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja sveučilišta u Splitu*, Split, str. 119-135.
- Bjelajac, S. (2005b) Učenici i sport, *Školski vjesnik*, 54, (1-2): 73-85.
- Bjelajac, S. (2006) Regionalne razlike položaja sporta u strukturi slobodnog vrem na učenika. Referat na međunarodnom znanstvenom kongresu „Suvremena

Kineziologija". Kupres: 16 i 17.09. 2006.

Buzov, Ž., Magdalenić, I., Perasović, B., Radin, F. (1990) *Navijačko pleme*, Zagreb, Pitanja.

Fanuko, N., Magdalenić, I., Radin, F., Žugić, Z. (1991) *Zagrebački nogometni navijači: grupni portret s BBB u središtu*, Zagreb, Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu.

Grabar, M. (1992) Socijalna struktura publike na nogometnim utakmicama u Splitu – diplomski rad, Split, Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja Sveučilišta u Splitu.

Janković, I. (1994) Socijalna struktura publike na rukometnim utakmicama u Splitu – diplomski rad, Split, Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja Sveučilišta u Splitu.

Kokan, M. (1992) Socijalna struktura publike na waterpolo utakmicama u Splitu – diplomski rad, Split, Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja Sveučilišta u Splitu.

Lalić, D. (1993) *Torcida: pogled iznutra*, Zagreb, AGM.

Vrcan, S. (1971) Sociolog pred fenomenom nogometa, *Sociologija*, 13, (1): 5-21.

Vrcan, S. (1990) *Sport i nasilje danas u nas*, Zagreb, Naprijed.

Vrcan S., Lalić, D. (1999.) From Ends to Tranches, and Back: Football in the former Yugoslavia. U: Armstrong, G. and Giuliano, R. (ed.): *Football, Cultures and Identities*, London, Macmillan Press, LTD.

Vrcan, S. (2003) *Nogomet, politika, nasilje – ogledi iz sociologije nogometa*, Zagreb, Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.

Slobodan Bjelajac

SPORT AND STUDENTS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF COASTAL, ZAGORA AND ISLAND AREA OF SPLIT-DALMATIAN COUNTY

Summary

This paper deals with some of the results of a survey done in 2004 and 2005 among the students of secondary schools of the Split-Dalmatian County on the position of sport within their leisure time.

The results of the analysis uncover that sport is one of the very significant student activities, but not the most significant one (it is in fourth place, and attending sport events is in the eighth place in students' leisure time).

The position of sports and attending sport events in students' leisure time significantly differs among different areas of the County: coast, islands and Zagora. While sports hold the highest position in the hinterland (second place, and attending sport events in third), on the coast they are in fifth and sixth, and on the islands in ninth and eleventh place respectively.

There are differences among students of different areas regarding the most preferred sport. Although soccer is the most preferred sport in all areas, the percentage of soccer lovers is twice as high on the islands than in other two areas. Besides soccer, the most preferred sport in the coastal area is basketball, and in the Zagora athletics.

The results indicate the necessity for a differential sport policy in different parts of the County.

Key words: *coast, islands, Zagora, sport, students.*